

La cultura salta per damunt de la natura

Un progrés espectacular. L'Eix Transversal, que permet arribar de Girona a Lleida en dues hores, ens ajudarà a conèixer-nos millor a nosaltres mateixos des d'una perspectiva inèdita. Gent, diners i cultura, passant per damunt dels obstacles naturals, troben una enorme facilitat per anar de llevant a ponent.

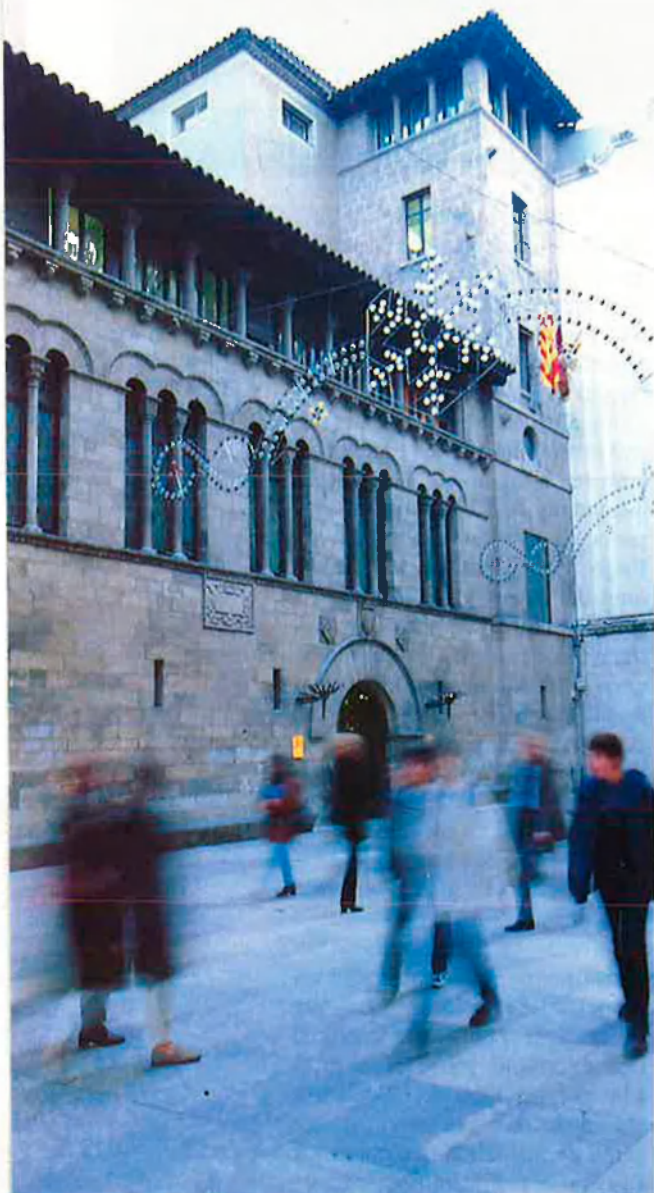
SUSANNA SAEZ

L'Eix Transversal, carretera que travessa el Principat de llevant a ponent –de Girona a Lleida– és una obra contra la naturalesa. Ja era hora. Els rius –les dues Nogueres, el Segre, el Francolí, el Llobregat, el Besòs i mig Ter– van del Pirineu a migjorn, i ha estat seguint aquestes vies presentades per la naturalesa que ens hem mogut de la prehistòria ençà: camins, carreteres i trens ens han fet anar amunt i avall més que no pas de llevant a ponent.

De cop i volta gent, diners i cultura s'han trobat amb una enorme facilitat, una facilitat inèdita, no mai vista: per primera vegada en la història i en la prehistòria la distància de Girona a Lleida, de la costa a la terra ferma, és només de dues hores sense córrer. I per la via més directa, que s'assembla a la línia recta. La sensació general, fins fa unes setmanes, era que si algú de Lleida tenia res a fer a Girona i viceversa, el més assenyat era de fer-hi nit. Un professor de la Universitat de Lleida que resideix a Banyoles i que els dies de classe es desplaça d'un lloc a l'altre era famós en totes dues ciutats: un heroi. S'ha acabat l'heroisme: Lleida, Mollerussa, Tàrraga, Cervera, Calaf, Manresa, Vic, Santa Coloma de Farners i Girona ja són per a tot-hom que hagi fet l'Eix –i ja només deuen desconèixer-lo els ganduls i els impertèrrits– com noms de successives parades d'autobús: De Girona a Lleida en dues hores! Un progrés gairebé de l'abast de l'autopista Perpinyà-Alacant (sense la qual aquest setmanari no existiria).

És la revolució: en menys d'un mes la mitjana de circulació per l'Eix és de 5.000 vehicles diaris, 7.000 els caps de setmana. Ara ja només falta acostar els Pallars a Tortosa i el Pont de Suert a Figueres per acabar de fotre la naturalesa –que ens ha proveït amb el país segurament més muntanyós d'Europa després de Suïssa; un autèntic desastre per a l'agricultura, els preus del sòl i la circulació de persones i d'idees.

Sortint de Lleida. De les influències que aquest Eix pot tenir damunt les persones, ja ens n'ocuparem les persones –i a més i per sort es veu que els creadors de l'obra no se n'han ocupat, ho mantenen en secret, i pecat amagat pecat mig perdonat–. De les que pugui tenir damunt l'economia, els diners, se n'han ocupat massa i tot. De tot el que no són vots ni diners ens n'ocuparem aquí. No res, quatre pinzellades: Sortim de Lleida, probablement la nostra millor catedral, que és la Seu Vella, i de segur que la més ben situada: el primer Borbó va arrasar la ciutat, aturona, i va convertir la seu en castell, de manera que ara, de la seu, al cim, fins a la ciutat hi ha una gran davallada verda que ja la voldria qualsevol vella ciutat del món. Al costat el castell de la Suda, un dels pocs edificis moros importants que ens queden. Una altra pinzellada: la música dels gitanos de Lleida, el garrotín, amb discs com *Lleida carrinclona*, amb peces immortals com "El xurrutero" i "Somni d'una nit d'estiu". Hi ha també els

Paeria de Lleida. Per primera vegada podem arribar a la capital del Segrià des de llevant per la via més directa, que s'assembla a la línia recta.

cargols... I el vi dels Costers del Segre: diferent, millor, més treballat. Atenció al Blanc de Serè de Vallbona de les Monges. Acabem amb Lleida: Sense l'Eix, ja en van sortir el Noi del Sucre, Macià i Companys. Ai ara!

Boira i oli. De Lleida a Tàrraga, boira i oli. Qe vol dir fruita bona i barata i oli del millor del món: que vol dir que quan tinguem tan bons viatjants i distribuïdors com pagesos, la fruita i l'oli ens faran tan rics, contents i moderns com diuen que ens fan ara el turisme i les costes.

A Mollerussa, cop de barret: ha aconseguit, pel seu propi esforç i amb més entrebancs que no ajuts, de guanyar-se la capitalitat de comarca i, sobretot, de mantenir-s'hi i de donar la raó als qui ho propugnaven. Uns quilòmetres a l'esquerra Utxafava, rebatejada beatament Vila-sana, que amb Ivars d'Urgell comparteix un dels projectes que ara haurien de poder-se dur a terme: el reviscolament de l'estany d'Ivars, dessecat durant la dictadura, i la història de la qual dessecació mereix un llibre –ja n'hi ha; un parell– que explica, més que no res, què és una democràcia total.

Enllà de Bellpuig i abans de Tàrraga, l'autovia passa per damunt del canal d'Urgell: la mare dels ous, la mare de la fruita, la mare dels porcs. El canal d'Urgell ha estat per a l'alimentació del país allò que van ser el Llobregat i el Ter per als teixits, i la Costa Brava per al turisme. Tothom ha sentit a parlar de les colònies tèxtils i de Cala Gogó. Ara, per l'Eix, tothom pot sentir a dir de les granges del Pla de Lleida i de l'Urgell.

Tàrraga: la Fira del Teatre ha estat la sàvia resposta de la veterana capital de comarques a la seva jovenívola veïna Mollerussa, la Fira passa per la més ben muntada i més rendible de les nostres activitats dramaturgiques. S'hi poden veure i comprar tota mena d'espectacles, cada any, des de fa anys i per molts anys. A l'Ateneu, clàssic com ja no ho és el de Barcelona, s'hi palpa la presència de Manuel de Pedrolo, que els estius

ARXIU

De Lleida, sense l'Eix, ja en van sortir el Noi del Sucre, Francesc Macià i Lluís Companys. Ai ara!

l'omplia del seu gèlid existencialisme, un existencialisme propi i anterior –Pedrolo havia nascut al seu castell de l'Aranyó, quatre passes davant i a l'esquerra de Tàrraga.

I al damunt de Tàrraga, Agramunt: els immortals torrons –“tarrons”– d'Agramunt, la no menys immortal xocolata casolana. Hi ha un museu Guinovart i hi té farmàcia l'escriptor Viladot. I entre Agramunt i Tàrraga, el Pilar d'Almenara, una de les grans vistes de Catalunya. S'hi pot pujar i no hi ha burocràcia.

El déu Sol. No cal ser especialista en religions primitives per estar d'acord que l'home, a mig camí de deixar de ser mico, tenia el sol per déu. El disc solar. En totes les comarques que travessa l'Eix hi ha

els corresponents centres d'estudis locals i comarcals. La majoria, d'una qualitat envejable: hi conviuen els savis locals i els llicenciats sortits de la darrera escapadissa d'universitats. Per al Grup de Recerques de Ponent de Tàrraga Josep Maria Miró ha catalogat mig miler d'esteles funeràries en forma de disc escampades sobretot per la Segarra. De dues de localitzades a la Guardia Lada fins a sentantaquatre a Preixana. De Ribelles, sota Pons, fins al Vilosell de les Garrigues, de Preixana a l'Urgell als Prats de Rei a tocar de Calaf, Miró suma seixanta-nou indrets on poder contemplar aquestes pedres molt més que curioses, amb diàmetres voltant els dos pams i moltes amb peu, que els dona semblança humana –antropomorfisme–. Alguns dels discs reproduï-

Dalt, Plaça Major de Vic. Baix, vall de Santa Fe del Montseny. L'Eix ens acosta aquest emblemàtic massís.

Imatge de Manresa de nit. D'aquesta ciutat, l'Eix no en descobreix res que no se'n sapigués.

xen símbols vinguts directament de la prehistòria, d'altres, la majoria, cristianitzats, i encara es feien servir no fa gaire en els enterraments en terra, en comptes de la creu generalitzada (els qui freqüentín les planes necrològiques dels diaris bascs les hi trobaran vivents).

La comarca de la Segarra ha estat sempre ben comunicada, tant, que són molts més els qui la passen que no pas els qui la visiten. I en canvi... Amb la major part de la superfície dedicada al blat, l'equivalència entre els mots "segador" i "segarreta" continua viva. La capital n'és Cervera, que continua duent la creu d'haver fet la guerra al costat del primer Borbó –no va pas ser l'única, però sí que és l'única que no ha aconseguit de fer-ho oblidar–. Damunt de Cervera hi ha Torroja de Segarra, que encara avui compta entre els seus fills Cristòfol Colom, descobridor de les Amèriques. N'hi ha indicis espectaculars. No lluny de Torroja hi ha Sant Ramon i el Portell, dos llocs relacionats amb sant Ramon Nonat, un dels noms –i dels sants– més populars en tota la nostra història. Nom de comtes i de pagesos. Els edificis que l'hi són dedi-

En totes les comarques que travessa l'Eix hi ha centres d'estudis locals i comarcals. La majoria, d'una qualitat envejable.

cats són espaiosos, algun d'enorme, i deserts i silenciosos.

Per sota de Cervera, Montfalcó Murallat, perla secreta, petita meravella de l'urbanisme medieval. Ja hi vivien dues famílies no fa gaire, l'una uns francesos que, astuts, s'hi havien instal·lat com qui s'instal·la a les mars del Sud. En certa manera, encertadament. I per contrast Sant Guim de Freixenet, un dels pobles més joves de Catalunya, nascut com a estació de tren cap al 1860, dinàmic i carregat de sucursals bancàries: el negoci d'entrada i sortida de mercaderies continua.

Seguint Eix enllà, Calaf, prou co-

negut. D'aquí a Manresa i Vic un dels paisatges més desconeguts del trajecte, i de verdor inesperada. Agafa primer la part meridional del Solsonès, Rajadell i el Rajadell. De Manresa, la cinquena capital de fet, l'Eix no en descobreix res que no se'n sapigués, i molt menys després del mig de sastrós Eix del Llobregat que va acostar fa uns anys fàcilment, i a preu de sang fàcil, Barcelona amb Cerdanya, Andorra i la neu pirinenca. De Manresa a Vic un altre tram gairebé tan desconegut com el de Calaf a Manresa, i de bellesa no pas inferior: Avinyó, Oló, Santa Eulàlia de Riuprimer. Tota la part també meridional del Lluçanès, una de les comarques naturals amb més personalitat, i en canvi sense reconeixement administratiu. Aïllat per totes quatre bandes, l'Eix no en desfarà la unitat, simplement ens l'acosta sense envair-lo. Verd, carlí –com el Solsonès–, ben alimentat, el Lluçanès ha estat un indret que els pocs entesos coneixien perfectament, i que ara es posarà a l'abast dels qui hi vulguin entendre. Tothom hi ha de guanyar.

De Vic a Girona –a Riudellots de la Selva– l'Eix travessa les Guillerries; una altra comarca natural, de més anomenada que el Lluçanès, més coneguda; i els vessants septentrionals del Montseny.

Sant Julià de Vilatorrada –el Gato Pérez hi va viure i hi va vendre xurros–, Viladrau i Guerau de Liost, Sant Hilari Sacalm, Arbúcies i el seu consistori precursor, Santa Coloma de Farners i la casa natal de Salvador Espriu. Si no ens les descobreix, l'Eix ens acosta les Guillerries i la part de dalt del Montseny, que és com mig descobrir-nos-les.

Que és el que l'Eix fa en tot el seu recorregut; fer-nos fàcil de conèixer-nos a nosaltres mateixos des d'unes perspectives i en una concatenació pràcticament inèdites, saltant contra la naturalesa i mercès al progrés tècnic rius i muntanyes; a fi d'acostar-nos els uns als altres contra la rutina i mercès a la cultura.

Ramon Barnils